

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
NILS WAHL
esitatud 16. jaanuaril 2018¹

Kohtuasi C-483/16

Zsolt Sziber
versus
ERSTE Bank Hungary Zrt

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Fővárosi Törvényszék (Budapesti esimese astme kohus, Ungari))

Tarbijakaitse – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Välisvaluutas nomineeritud krediidilepingud – Siseriiklikud õigusnormid, millega on kehtestatud tarbijalepingute tingimuste ebaõigluse vaidlustamiseks täiendavad menetlusnõuded

1. Käesoleva kohtuasja taustaks on taas suur hulk välisvaluutas nomineeritud tarbijakrediidilepinguid, mida varasematel aastatel sõlmiti mõnes liikmesriigis, sealhulgas Ungaris.
2. Sisuliselt on käesolev asi jätkuks Euroopa Kohtu 30. aprilli 2014. aasta otsusele Kásler ja Káslerné Rábai² (edaspidi „kohtuotsus Kásler“). Eelkõige küsib otsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult seda, kas riigisisised õigusnormid, mille Ungari ametivõimud kohtuotsuse Kásler ajal kehtestasid, on kooskõlas direktiiviga 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes.³

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

3. Direktiivi 93/13 artikli 7 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.“

¹ Algeel: inglise.

² C-26/13, EU:C:2014:282. Teiste kohtuasjade kohta, milles käsitleti välisvaluutas nomineeritud tarbijakrediidilepinguid, vt 26. veebruari 2015. aasta kohtuotsus Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, ning 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriuc jt, C-186/16, EU:C:2017:703. Vt ka minu ettepanek kohtuasjas Gavrilescu, C-627/15, EU:C:2017:690.

³ Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288).

B. Ungari õigus

1. 1959. aasta seadus nr IV tsiviilseadustiku kohta

4. Kuni 14. märtsini 2014 kehtinud 1959. aasta seaduse nr IV tsiviilseadustiku kohta (A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. Törvény) § 239/A lõikes 1 oli sätestatud:

„Pool võib nõuda kohtult lepingu tühisuse tuvastamist või lepingu mõne osa tühisuse tuvastamist (osaline tühisus) ka ilma, et ta nõuaks tühisuse tagajärgede kohaldamist.“

2. 2013. aasta seadus nr V tsiviilseadustiku kohta

5. Alates 15. märtsist 2014 kehtiva 2013. aasta seaduse nr V tsiviilseadustiku kohta (A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény) §-s 6:108 on sätestatud:

„1. Tühisest lepingust ei tulene õigusi ning selle täitmist ei saa nõuda. Kohus kohaldab tühisuse muid tagajärgi aegumisest kuni arestimiseni poole sellekohase nõude alusel.

2. Pool võib nõuda lepingu tühisuse tuvastamist kohtus ka ilma, et ta nõuaks tühisuse tagajärgede kohaldamist.

3. Kohus võib teha tühisuse tagajärgede kohta ka teistsuguse otsuse, kui see, mida menetluspool nõuab, kuid ei tohi anda sellist lahendust, millele kõik menetluspooled vastu vaidlevad.“

3. Seadus DH1

6. 2014. aasta seaduse nr XXXVIII, millega nähakse ette teatavad muudatused seoses Kúria (Ungari kõrgeim kohus) kohtulahendiga krediitiasutuste tarbijalaenulepinguid käsitleva kohtupraktika ühtlustamise kohta (A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. Törvény; edaspidi „seadus DH1“), § 1 lõikes 1 on sätestatud:

„[Käesolevat seadust kohaldatakse] tarbijalaenulepingutele, mis on sõlmitud ajavahemikul 1. maist 2004 kuni käesoleva seaduse jõustumiseni. Käesoleva seaduse kohaldamisel hõlmab mõiste „tarbijalaenuleping“ mis tahes välisvaluutapõhist (välisvaluutaga seotud või selles nomineeritud ja forintides tagasimaksmisele kuuluv) või forindipõhist krediidi- või laenulepingut või mis tahes liisingulepingut, mille on sõlminud finantsinstitutsioon ja tarbija, kui see hõlmab tüüptingimusi või lepingutingimusi, milles ei ole eraldi läbi räägitud, ning sisaldab § 3 lõikes 1 või § 4 lõikes 1 nimetatud sätet.“

7. Selle seaduse §-s 3 on sätestatud:

„1. Tarbijalaenulepingutes on tühised sellised tingimused – välja arvatud eraldi läbiräägitud lepingutingimused –, mille kohaselt krediitiasutus valib laenu või liisingu eseme finantseerimiseks mõeldud summa andmisel ostukursi ning tagasimaksmise jaoks müügikursi või laenu väljamaksmise ajal kindlaksmääratud vahetuskursist erineva vahetuskursi.

2. Lõike 1 kohaselt tühise tingimuse [...] asemel kohaldatakse nii laenu andmise kui ka tagasimaksmise puhul (sealhulgas osamakسد ja välisvaluutas kindlaks määratud mis tahes intressid, kulud või tasud) [Ungari keskpanga] ametlikku vahetuskursi.“

8. Seaduse DH1 §-s 4 on sätestatud:

„1. Tarbijalaenulepingutes, milles on ette nähtud võimalus lepingut ühepoolselt muuta, loetakse ebaõiglaseks lepingutingimus – välja arvatud eraldi läbiräägitud lepingutingimus –, mis võimaldab tõsta ühepoolselt intresse, kulusid ja tasusid. [...]

2. Lõikes 1 osutatud lepingutingimus on tühine, kui krediidasutus ei ole § 8 lõikes 1 ette nähtud tähtaja jooksul algatanud tsiviilkohtumenetlust või kui kohus jätab hagi rahuldamata või lõpetab menetluse kohtuasjas, välja arvatud juhul, kui lepingutingimuse suhtes võib alustada § 6 lõikes 2 ette nähtud hagimenetlust, kuid menetlust ei ole alustatud või see on alustatud, aga kohus ei ole tuvastanud, et lepingutingimus on lõike 2a kohaselt tühine.

2a. Lõikes 1 osutatud lepingutingimus on tühine, kui kohus on ümberarvestust käsitleva eriseaduse kohaselt järelevalveasutuse poolt omal algatusel avaliku huvi kaalutlustel esitatud hagiavalduse alusel alustatud menetluses tuvastanud selle tühisuse.

3. Lõigetes 2 ja 2a osutatud juhtudel on krediidasutusel kohustus teha tarbijaga ümberarvestus eraldi seaduses kindlaksmääratud viisil.“

4. *Seadus DH2*

9. 2014. aasta seaduse nr XL, mis käsitleb teatavaid küsimusi, mida reguleerib 2014. aasta seadus nr XXXVIII, milles on sätestatud ümberarvestuse eeskirjad ja teavad muud sätted seoses [Kúria – Ungari kõrgeim kohus] kohtulahendiga krediidasutuste tarbijalaenulepingutega seotud ühtse kohtupraktika kohta (A [Kúriának a] pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (DH 2 törvény)); edaspidi „seadus DH2“), §-s 37 on sätestatud:

„1. Pool võib nõuda käesoleva seaduse reguleerimisalasse kuuluvate lepingutega seoses kohtus lepingu või selle sätte tühisuse (edaspidi „osaline tühisus“) tuvastamist – olenemata tühisuse põhjusest – ainult siis, kui ta nõuab tühisuse õiguslike tagajärgede (lepingu kehtivaks tunnistamise või kuni otsuse tegemiseni jõusolevaks tunnistamise) kindlaksmääramist. Kui pool seda ei tee – ega kasuta selle puuduse kõrvaldamiseks antud võimalust –, loetakse hagi vastuvõetamatuks ja asja ei või sisuliselt arutada. Kui pool palub kindlaks määrata täieliku või osalise tühisuse õiguslikud tagajärjed, peab ta märkima ka seda, millist õiguslikku tagajärge kohus peab kohaldama. Õigusliku tagajärje kohaldamise taotlemiseks peab pool esitama sõnaselge nõude, mille suurus on rahaliselt kindlaks määratud ja mis sisaldab ka pooltevahelist ümberarvestust.

2. Lõikes 1 sätestatud käesoleva seaduse reguleerimisalasse kuuluvate lepingute suhtes arvesse võttes tuleb menetluses, mis käsitleb lepingu täielikult või osaliselt tühiseks tunnistamist, tunnistada hagi vastavalt 1959. aasta seaduse nr IV tsiviilseadustiku kohta § 239/A lõikele 1 või 2013. aasta seaduse nr V tsiviilseadustiku kohta § 6:108 lõikele 2 vastuvõetamatuks ilma pooli ära kuulamata või menetlus lõpetada, kui käesolevas seaduses sätestatud tingimused on täidetud. Hagiavaldust ei jäeta läbi vaatamata nii, et pooli ära ei kuulata, või menetlust ei lõpetata, kui pool esitas lisaks lepingu täieliku või osalise tühisuse tuvastamise haginõudele samas menetluses ka mõne muu nõude; sellisel juhul jäetakse tühisuse tuvastamise nõue läbi vaatamata. Sama korda kohaldatakse menetluses pärast selle peatamise lõppemist.

3. Kui pooleliolevas menetluses ei või hagi enam tunnistada vastuvõetamatuks ilma pooli ära kuulamata, tuleb menetlus lõpetada, kui pool ei taotle oma hagiavalduses (või kohalduval juhul vastuhagis) 30 päeva jooksul alates kohtu sellekohase vigade parandamise ettepaneku kättetoimetamisest tühise lepingu täieliku või osalise tühisuse õiguslike tagajärgede kindlaksmääramist ega märgi, milliste õiguslike tagajärgede kohaldamist ta taotleb. Menetlust ei lõpetata, kui pool esitas samas menetluses lisaks oma nõudele tuvastada lepingu täielik või osaline tühisus ka muid nõudeid; sellisel juhul jäetakse tühisuse tuvastamise nõue läbi vaatamata.“

10. Selle seaduse § 37/A on sätestatud, et „tühisuse õiguslike tagajärgede kindlaksmääramisel sätestab kohus poolte maksekohustused, kohaldades käesolevas seaduses ette nähtud ümberarvestuseeskirju ning võttes aluseks § 38 lõike 6 kohaselt auditeeritud ümberarvestuse andmed“.

11. Seaduse DH2 § 38 lõike 6 kohaselt loetakse ümberarvestus auditeerituks, kui:

- „a) tarbija ei ole käesolevas seaduses sätestatud tähtaja jooksul esitanud krediidasutusele kaebust ümberarvestuse kohta ega kaebust, milles väidetakse, et krediidasutus ei ole seda ümberarvestust teinud;
- b) tarbija ei ole käesolevas seaduses sätestatud tähtaja jooksul algatanud menetlust Ungari krediidivaidluste lahendamise komisjonis [Pénzügyi Békéltető Testület];
- c) tarbija või krediidasutus ei ole käesolevas seaduses sätestatud tähtaja jooksul algatanud § 23 lõike 1 kohaselt hagita menetlust või § 23 lõike 2 kohaselt hagimenetlust;
- d) tarbija või krediidasutuse poolt § 23 lõike 1 kohaselt algatatud hagita menetluse või § 23 lõike 2 kohaselt algatatud hagimenetluse lõpetav kohtulahend on jõustunud.“

5. Seadus DH3

12. 2014. aasta seaduse nr LXXVII, mis reguleerib teatavate tarbijalaenulepingute vääringu muutmise ja intressi arvutamise eeskirjadega seotud küsimusi ([A]z egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény; edaspidi „seadus DH3“), § 3 lõikes 1 on sätestatud, et „tarbijalaenulepinguid muudetakse käesoleva seadusega vastavalt selle sätetele“.

13. Selle seaduse §-s 10 on sätestatud:

„Välisvaluutas nomineeritud või välisvaluutapõhise hüpoteegiga tagatud tarbijalaenulepingute kreditorist finantsasutus on kohustatud kuni oma [seadusest DH2] tuleneva ümberarvestuskohustuse täitmise tähtajani konverteerima välisvaluutas nomineeritud või välisvaluutapõhise hüpoteegiga tagatud tarbijalaenulepingu võla või sellest lepingust tuleneva kogu võlasumma (sealhulgas välisvaluutas arvestatud intress, tasud, teenustasud ja kulud) forintides nomineeritud laenuks, mis on kindlaks määratud [seaduse DH2 alusel] kehtiva ümberarvestuse alusel. Konverteerimise tähtpäeval kohaldatakse tarbijale järgmisest kahest variandist soodsamat intressimäära:

- a) ametlik keskmine vahetuskurs, mille on kõnesoleva valuuta jaoks kehtestanud Ungari keskpank ajavahemiku 16. juuni 2014 – 7. november 2014 kohta, või
- b) Ungari keskpanga 7. novembri 2014. aasta ametlik vahetuskurs kõnesoleva valuuta jaoks.“

14. Sama seaduse §-s 15/A on sätestatud:

„1. Tarbijalaenulepingu tühisuse (osalise tühisuse) tuvastamiseks või tühisuse õiguslike tagajärgede kohaldamiseks alustatud ja pooleliolevates kohtumenetlustes tuleb käesoleva seaduse forintidesse konverteerimist reguleerivaid eeskirju kohaldada ka tarbijale välisvaluutas või välisvaluutapõhistest tarbijalaenulepingutest tulenevatele võlasummadele, mis on arvatud [seaduse DH2] ümberarvestuse eeskirjade alusel.

2. Ümberarvestuse kuupäeva seisuga forintides arvestatud võlasummat vähendatakse tarbija poolt kuni kohtuotsuse tegemiseni tasutud osamaksete võrra.

3. Kui tarbijalaenuleping tunnistatakse kehtivaks, tuleb [seaduse DH2] alusel tehtud ümberarvestusest tulenevad lepingulised õigused ja kohustused kindlaks määrata käesoleva seaduse sätete alusel.“

II. Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

15. Tarbijad Zsolt Sziber ja Mónika Szeder sõlmisid ühiselt 7. mail 2008 pangaga ERSTE Bank Hungary Zrt. (edaspidi „ERSTE pank“) laenulepingu, mis oli nomineeritud Šveitsi frankides, ent mis maksti välja ja kuulus tagastamisele forintides, ning laenulepingu lisaks oleva hüpoteegilepingu. Laenulepingus oli ette nähtud, et laenuosade tagasimaksetele kohaldatakse panga kehtivat valuutamüügi kursi, samas kui väljamakstud summa konverteeriti forintidesse panga valuuta ostukursi alusel. Samuti sisaldas leping nimetatud krediidasutuse õigust lepingut ühepoolset muuta (tõsta intresse, tasusid ja kulusid).

16. Pidades seda lepingut ebaseaduslikuks, esitas Z. Sziber hagi Fővárosi Törvényszékisse (Budapesti esimese astme kohus, Ungari). Menetluse käigus muudetud hagiavalduses väitis Z. Sziber eeskätt, et leping on tervikuna tühine mitmel põhjusel: i) see ei sisalda teatavate osamaksete summasid, sealhulgas põhiosa ja intressimaksete summasid, mistõttu selles ette nähtud kohustusi on võimatu täita; ii) forintides avatud krediidikontole ei saa teha valuutamakseid; iii) lepingus ei olnud selgelt märgitud valuuta konverteerimisele kohaldatavat valuutakursi; iv) krediidasutus ei viinud võlgniku krediidikõlblikkuse hindamisel läbi vastutustundlikku krediidihindamist seoses muu hulgas vahetuskursiriskiga, ning v) tarbijal ei olnud võimalik hinnata vahetuskursiriski ulatust, kuna talle antud teave oli ebaselge ja arusaamatu.

17. Teise võimalusena nõudis Z. Sziber selle tuvastamist, et vaid mõned lepingu tingimused olid ebaõiglased ja seetõttu tühised. Eeskätt väitis ta, et lepingu VII.2 punkt on ebaõiglane, kuna tarbijal ei olnud võimalik hinnata vahetuskursiriski ulatust, sest talle antud teave oli ebaselge ja arusaamatu. Lepingus VIII.13 punkt oli tema arvates ebaõiglane, kuna panga ametlikud teated loeti lepingu osaks selliselt, et nendega oli pangale antud võimalus lepingut täiendada, mis rikub poolte õiguste ja kohustuste tasakaalu. Samuti väitis Z. Sziber, et lepingu punktid II.1 (osamaksete arvutamine panga ametliku teabe alusel), III.2 (intressimäär ja selle kõikumine) ning III.3 (õigus tõsta intressimäära) olid ebaõiglased ja seega tühised.

18. Sellega seoses väitis Z. Sziber, et tal ei olnud võimalik hinnata vahetuskursiriski suurust. Lisaks väitis ta, et tingimused, mis nägid ette i) osamaksete arvutamise krediidasutuse ametliku teabe alusel, ii) intressimäära ja selle kõikumise ulatuse ning iii) õiguse tõsta intressimäära, olid ebaõiglased ja seetõttu tühised.

19. Menetluse ajal muudeti teatavaid kohaldatavaid õigusnorme ning kehtestati täiendavaid nõudeid. Ungari kohtutesse oli esitatud suur hulk Z. Sziberi omaga sarnaseid või võrdväärseid hagisid. Kúria (Ungari kõrgeim kogus) tegi 16. juunil 2014 Euroopa Kohtu kohtuotsusest Kásler⁴ lähtudes otsuse, milles kuulutas tarbijakrediidilepingute teatavad lepingutingimused ebaõiglaseks. Samas ei tunnistanud Kúria (Ungari kõrgeim kogus) neid lepinguid tühiseks, leides, et teatavaid tingimusi oli võimalik muuta. Eeskätt otsustas ta, et välisvaluutapõhistes laenulepingutes ette nähtud konverteerimiste puhul kohaldatavad müügi- ja ostukursid tuli asendada Ungari Keskpanga ametlike valuutakursidega. Krediidiasutus pidid hüvitama summad, mille tarbija oli minevikus ülemääraselt maksnud.⁵

20. Kuivõrd välisvaluutapõhiste laenulepingute sõlmimine oli üldlevinud, otsustas Ungari seadusandja kodifitseerida Kúria (Ungari kõrgeim kogus) kohtupraktika ja võttis vastu konkreetsed menetlusnormid sellest kohtupraktikast tuleneva elluviimiseks. Sealhulgas kehtestati käesoleva ettepaneku punktides 6–14 nimetatud seadused DH1, DH2 ja DH3 (edaspidi „vaidlusalused liikmesriigi õigusnormid“).

21. Uut õigusraamistikku arvesse võttes asus eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohale, et ERSTE Banki välisvaluuta müügikursi kohaldamine perioodiliste osamaksete konverteerimiseks ning panga õigus ühepoolset lepingut muuta olid tühised. Järelikult olid Z. Sziberi poolt ERSTE Bankile nende tingimuste alusel tasutud summad makstud alusetult ning kuulusid tagastamisele. Lisaks tegi eelotsusetaotluse esitanud kohus Z. Sziberile tema ülejäänud nõuete osas ettepaneku muuta oma hagi vastavalt seaduse DH2 § 37 sätetele. Z. Sziber sellele ettepanekule ei vastanud.

22. Kuna Z. Sziber oma hagi ei muutnud, leidis Fővárosi Törvényszék (Budapesti esimese astme kohus, Ungari), et tal ei ole võimalik ülejäänud nõuete sisuliste aspektide suhtes otsust teha. Vastavalt seaduse DH2 §-le 37 oleks ta pidanud kohtuasjas menetluse lõpetama. Kaheldes siiski selles, kuidas on õige tõlgendada teatavaid liidu õiguse sätteid ning kas teatavad siseriiklikud eeskirjad on nende sätetega kooskõlas, otsustas nimetatud kohus oma 29. augusti 2016. aasta määrusega menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule eelotsuse saamiseks järgmised küsimused:

„1. Kas järgmisi liidu õiguse norme, eelkõige [ELTL artiklit 169], [...] Euroopa Liidu põhiõiguste harta [(edaspidi „harta“)] artiklit 38, [direktiivi 93/13/EMÜ] artikli 7 lõikeid 1 ja 2 koos selle direktiivi artikliga 8 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprill 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, põhjendust 47 tuleb tõlgendada nii,

et need välistavad sellised liikmesriigi õigusnormid (ja nende kohaldamise), milles on kehtestatud täiendavad nõuded selliste menetluspoolte (hageja või kostja) kahjuks, kes sõlmisid ajavahemikul 1. mai 2004 – 26. juuli 2014 tarbijana tarbijakrediidilepingu, milles olid ebaõiglased lepingutingimused, mis võimaldasid ühepoolset tõsta intressi, kulusid ja tasusid, või mis nägid ette pakkumise ja nõudluse põhise kursivahe,

tulenevalt tõsiasiast, et nende täiendavate nõuete kohaselt tuleb selleks, et kohtus saaks tulemuslikult nõuda eelnimetatud tarbijalepingute kehtetuks tunnistamist, ja konkreetselt selleks, et kohus saaks hagi sisuliselt arutada, esitada teatava kindlaksmääratud sisuga tsiviilõiguslik hagemenetluse algatusdokument (eelkõige hagiavaldus, hagiavalduse muudatus või kostja tühisuse vastuväide, millega vaidlustatakse määrus tarbija vastu, selle muudatus, kostja vastuhagi või selle muudatus),

4 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282.

5 Kohtuotsus 2/2014. PJE, Magyar Közlöny, 2014. aasta, nr 91.

kusjuures muu menetluspool kui tarbijakrediiti saanud võlgnik ja samal ajavahemikul muud liiki kui eelmainitud krediidilepinguid sõlminud võlgnikust menetluspool ei pea sellist teatavatele kohustuslikele sisulistele nõuetele vastavat menetlusdokumenti esitama?

2. Olenemata Euroopa Kohtu vastusest üldisemalt sõnastatud esimesele küsimusele, kas esimeses küsimuses loetletud Euroopa Liidu õigusnorme tuleb tõlgendada nii, et need välistavad järgmiste täiendavate kohustuslike nõuete [a–c] kohaldamise sellise menetluspoole suhtes, kes on tarbijana sõlminud esimeses küsimuses osutatud tarbijakrediidilepingu:

- a) kohtumenetluses loetakse esimeses küsimuses esitatu kohaselt tarbijana tarbijakrediidilepingu sõlminud menetluspoole (hageja või kostja) hagiavaldus, hagiavalduse muudatus või kostja tühisuse vastuväide, millega vaidlustatakse määrus tarbija vastu, selle muudatus, kostja vastuhagi või selle muudatus vastuvõetavaks, st seda arutatakse sisuliselt ainult siis, kui selles dokumendis

nõuab pool kohtult mitte ainult esimeses küsimuses nimetatud krediidilepingu täieliku või osalise tühisuse tuvastamist, vaid nõuab kohtult ka täielikult kehtetuks tunnistamise õiguslike tagajärgede kohaldamist,

kusjuures muu menetluspool, kes ei ole sõlminud tarbijana krediidilepingut või kes on asjaomasel ajavahemikul sõlminud tarbijana eelnimetatust erinevat laadi krediidilepingu, ei pea sellist kindlaksmääratud sisuga menetlusdokumenti esitama?

- b) kohtumenetluses loetakse esimeses küsimuses esitatu kohaselt tarbijana tarbijakrediidilepingu sõlminud menetluspoole (hageja või kostja) hagiavaldus, hagiavalduse muudatus või kostja tühisuse vastuväide, millega vaidlustatakse määrus tarbija vastu, selle muudatus, kostja vastuhagi või selle muudatus vastuvõetavaks, st seda arutatakse sisuliselt ainult siis, kui selles dokumendis

pool lisaks esimeses punktis osutatud tarbijaga sõlmitud krediidilepingu täielikult kehtetuks tunnistamisele ei nõua kohtult täielikult kehtetuks tunnistamise õiguslike tagajärgede hulgas lepingu sõlmimisele eelnenud olukorra ennistamist,

kusjuures muu menetluspool, kes ei ole sõlminud tarbijana krediidilepingut või kes on asjaomasel ajavahemikul sõlminud tarbijana eelnimetatust erinevat laadi krediidilepingu, ei pea sellist teatavatele kohustuslikele sisulistele tingimustele vastavat menetlusdokumenti esitama?

- c) kohtumenetluses loetakse esimeses küsimuses esitatu kohaselt tarbijana tarbijakrediidilepingu sõlminud menetluspoole (hageja või kostja) hagiavaldus, hagiavalduse muudatus või kostja tühisuse vastuväide, millega vaidlustatakse määrus tarbija vastu, selle muudatus, kostja vastuhagi või selle muudatus vastuvõetavaks, st seda arutatakse sisuliselt ainult siis, kui selles dokumendis

on esitatud lepingulise suhte algusest kuni hagiavalduse esitamiseni ulatuva ajavahemiku kohta (liikmesriigi õigusnormides sätestatud nõuete kohaselt) matemaatiliselt äärmiselt keerukas ümberarvutus, mille puhul tuleb arvesse võtta ka välisvaluutade forintidesse konverteerimist reguleerivaid eeskirju,

ning mis peab sisaldama üksikasjalikke, matemaatiliselt kontrollitavaid arvutusi lepingujärgsete tasumisele kuuluvate osamaksete, hageja poolt tasutud osamaksete ja tühist tingimust arvesse võtmata jättes kindlaksmääratud tasumisele kuuluvate osamaksete kohta ning eelnimetatud summade vahesid ja kogusummat, mille esimeses küsimuses osutatud tarbijana krediidilepingu sõlminud menetluspool on endiselt krediidasutusele võlgu või on liigselt maksnud,

kuusuures muu menetluspool, kes ei ole sõlminud tarbijana krediidilepingut või kes on asjaomasel ajavahemikul sõlminud tarbijana eelnimetatust erinevat laadi krediidilepingu, ei pea sellist teatavatele kohustuslikele sisulistele tingimustele vastavat menetlusdokumenti esitama?

3. Kas esimeses küsimuses loetletud Euroopa Liidu õigusnorme tuleb tõlgendada nii, et nende rikkumisel esimeses ja teises küsimuses loetletud eelnimetatud täiendavate tingimuste kehtestamisega rikutakse ühtlasi ka [harta] artikleid 20, 21 ja 47, võttes samuti arvesse (osaliselt ka esimese ja teise küsimuse puhul), et liikmesriikide kohtud peavad vastavalt Euroopa Kohtu 5. detsembri 2000. aasta kohtuotsusele *Guimont*, C-448/98, EU:C:2000:663, punkt 23, 10. mai 2012. aasta kohtuotsusele *Duomo Gpa jt*, C-357/10–C-359/10, EU:C:2012:283, punkt 28, ja 3. juuli 2014. aasta kohtumäärusele *Tudoran*, C-92/14, EU:C:2014:2051, punkt 39, kohaldama Euroopa Liidu tarbijakaitseõigust isegi ilma piiriülese elemendita, st puhtalt siseriiklikus olukorras? Või kas taolist olukorda tuleb pidada piiriüleseks juba pelgalt seetõttu, et esimeses küsimuses osutatud krediidilepingud on „välisvaluutapõhised krediidilepingud“?

23. Kuivõrd eelotsusetaotluse esitanud kohus ei pidanud võimalikuks asjas otsust teha hageja tegevusetuse tõttu, päris Euroopa Kohus, kas asi on endiselt selle kohtu menetluses. Fővárosi Törvényszék (Budapest High Court) vastas oma 27. oktoobri 2016. aasta kirjaga jaatavalt, selgitades, et kohtuasja tulemus (asja sisuline läbivaatamine või asja lõpetamine menetluslikel põhjustel) sõltub Euroopa Kohtu vastustest eelotsuse küsimustele.

24. Käesolevas menetluses on kirjalikud seisukohad esitanud ERSTE Bank, Ungari valitsus ja komisjon. Samuti esitasid nad suulisi argumente 24. oktoobril 2017 toimunud kohtuistungil.

III. Analüüs

A. Euroopa Kohtu pädevus ja vastuvõetavus

25. Enne asja sisulist käsitlemist on vaja lahendada teatavad Euroopa Kohtu pädevust ja asja vastuvõetavust puudutavad küsimused.

26. Esiteks tekitas eelotsusetaotluse sõnastus kahtlust, kas asi on endiselt eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses, mis on ELTL artikli 267 kohaselt Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamiseks kohustuslik nõue.⁶ Kuivõrd eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitas seejärel, et asi on endiselt menetluses, ei ole seda küsimust minu meelest vaja rohkem käsitleda.

27. Ent tähtsam on see, et vaatamata Euroopa Kohtule esitatud kirjalikele seisukohtadele ning kohtuistungil pidamisele, ei ole endiselt selge, millised liidu õiguse sätted on põhikohtuasjas kohaldatavad.

28. Alustuseks tuleb märkida, et mis puudutab aluslepingute tarbijakaitse sätet – käesoleval ajal ELTL artikkel 169 –, siis on see säte peamiselt adresseeritud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele. Kuivõrd puudub igasugune eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitus selle kohta, kuidas ja miks võiks see säte olla kohaldatav sellises olukorras nagu Z. Sziberi omas, siis ma ei usu, et Euroopa Kohtul on võimalik anda selle kohta kasulik tõlgendus. Kuna samamoodi puudub ka eelotsusetaotluse esitanud kohtu täpsem selgitus harta artikli 20 („Võrdsus seaduse ees“), artikli 21 („Diskrimineerimiskeeld“), artikli 38 („Tarbijakaitse“) ja artikli 47 („Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele“) asjakohasuse kohta käesolevas asjas, siis peaks Euroopa Kohus minu arvates mitte püüdma teha otsust nende sätete alusel.

⁶ Vt 21. aprilli 1988. aasta kohtuotsus *Pardini*, 338/85, EU:C:1988:194, punktid 10 ja 11. Vt ka minu ettepanek kohtuasjas *Gavrilescu*, C-627/15, EU:C:2017:690, eeskätt punktid 36–40.

29. Lisaks ei ole direktiiv 2008/48/EÜ⁷ põhikohtuasjas kohaldatav, kuna selle direktiivi artikli 2 lõike 2 punktis a on sätestatud, et seda ei kohaldata hüpoteegiga tagatud krediitdilepingutele, millega on tegemist Z. Sziberi lepingu puhul.

30. Ning lõpuks ei ole lihtne tuvastada *enne* vaidlusaluste liikmesriigi õigusnormide vastuvõtmist kindlasti kohaldamisele kuulunud direktiivil 93/13 põhinevaid nõudeid, mille suhtes peab eelotsusetaotluse esitanud kohus endiselt põhikohtuasjas otsuse tegema *pärast* seda, kui need õigusnormid on jõustunud (ja Z. Sziber on nõuetekohaselt kätte saanud panga ümberarvestuse⁸). Samuti tekitab Z. Sziberi tegevusetus pärast seda, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus oli palunud tal pärast vaidlusaluste liikmesriigi õigusnormide vastuvõtmist oma hagi muuta, kahtlusi selle suhtes, kas tal on üldse rahuldamata nõudeid, mis põhineksid lepingutingimuste väidetaval ebaõiglusel.

31. Põhimõtteliselt kohaldati vaidlusaluseid siseriiklike õigusnorme kõikidele krediidasutuste ja tarbijate vahel ajavahemikul 1. maist 2004 kuni 26. juulini 2014 sõlmitud lepingutele, mis olid nomineeritud välisvaluutas (välisvaluutaleping või välisvaluutas antud ja forintides tagasimakstav leping) või forintides ning mis sisaldasid ebaõiglaseks kuulutatud või eelduslikult ebaõiglasi tingimusi. Need tingimused tühistati (ning asendati kohalduvatel juhtudel teiste tingimustega) ning välisvaluutas nomineeritud lepingud tuli konverteerida forintipõhisteks lepinguteks. Krediidasutusi kohustati saatma tarbijatele ümberarvestused, milles on kindlaks määratud sellest tulenevad rahalised tagajärjed. Krediidasutused pidid tarbijate poolt enam makstud summad viimastele tagasi maksma.

32. Niisugust tausta arvestades näib, et vaidlusaluste liikmesriigi õigusnormidega on Z. Sziberi puhul tema poolt ebaõiglaseks peetud lepingutingimused juba tühiiseks tunnistatud. Näib, et tema nõue on jäänud eelotsusetaotluse esitanud kohtus suuresti tuginema siseriiklikele õigusnormidele, millel puudub seos mis tahes kohaldatavate liidu õiguse sätetega (sealhulgas, niivõrd kui ma asjast aru saan, direktiiviga 93/13): väited, mis puudutavad seda, et krediidasutus rikkus kohustust viia võlgniku krediitkõlblikkuse osas läbi vastutustundlik krediitihindamine; et oli võimatu tasuda erinevaid osamakseid, sest nende summasid ei olnud ära näidatud, ning et oli võimatu teha välisvaluutas makseid forintides avatud krediitkontole.

33. Sellest tulenevalt näib mulle, et eelotsusetaotlus on vastuvõetamatu, kuna õiguslikku ja faktilist konteksti ei ole piisavalt üksikasjalikult kirjeldatud, et Euroopa Kohtul oleks võimalik anda kasulik vastus ELTL artikli 267 alusel.

34. Sellele vaatamata käsitlen siiski eelotsusetaotluse esitanud kohtu tõstatatud sisulisi küsimusi, juhaks kui Euroopa Kohus ei peaks minuga eeltoodud menetlusküsimustes nõustuma. Keskendun oma analüüsis seaduse DH2 § 37 kooskõlale direktiivi 93/13 artikli 7 lõikega 1, lähtudes seejuures eeldusest, et vaatamata vaidlusaluste liikmesriigi õigusnormide kohaldamisele on Z. Sziberil endiselt põhikohtuasjas kehtivaid nõudeid, mis põhinevad nimetatud direktiivil.

B. Sisu

1. Esimene ja teine küsimus

35. Oma esimeses ja teises küsimuses, mida saab analüüsida koos, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt seda, kas direktiivi 93/13 artikli 7 lõikega 1 on vastuolus siseriiklikud eeskirjad, mis näevad ette sellised nõuded nagu seaduse DH2 § 37 seoses hagidega, mis puudutavad teataval ajavahemikul tarbijate poolt sõlmitud ebaõiglasi lepingutingimusi sisaldavaid krediitdilepinguid.

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediitdilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ (ELT 2008, L 133, lk 66).

⁸ Seaduse DH3 § 21 lõike 3 kohaselt pidid krediidasutused saatma oma klientidele ümberarvestuse 1. veebruariks 2015.

36. Kõigepealt on oluline meenutada, et direktiiviga 93/13 loodud kaitsesüsteemi puhul on lähtunud eeldusest, et tarbija on suhetes kauplejaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja tal on vähem teavet.⁹ Mis puudutab niisugust nõrgemat positsiooni, siis on direktiivi artikli 6 lõikes 1 sätestatud, et ebaõiglased tingimused ei ole tarbijale siduvad. Seda sätet tuleb pidada võrdväärseks liikmesriigi normidega, mis siseriiklikus õiguskorras kuuluvad avaliku korra normide hulka.¹⁰ Selle eesmärk on asendada lepinguga loodud formaalne tasakaal lepingupartnerite õiguste ja kohustuste vahel tegeliku tasakaaluga, mis taastab nendevahelise võrdsuse.¹¹

37. Võttes arvesse avalikku huvi kaitsta tarbijaid, kes on ebasoodsamas olukorras suhetes müüjate või teenuste osutajatega, kohustab direktiiv 93/13, nagu nähtub selle artikli 7 lõikest 1 koosmõjus põhjendusega 24, liikmesriike tagama piisavad ja tõhusad vahendid, „et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad“.¹² Ent kui siseriiklikke menetlusi direktiivis 93/13 tarbijatele ette nähtud õiguste jõustamiseks ei ole ühtlustatud, siis tuleb tarbijalepingutes sisalduvate tingimuste ebaõiglust puudutavate hagide esitamise tingimusi ette nägevat siseriiklikud rakendusmeetmed vastavalt liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõttele kehtestada iga liikmesriigi enda õiguskorra raames, ent seda siiski tingimusel, et need ei ole vähem soodsad kui meetmed, mida kohaldatakse siseriikliku õigusega reguleeritavate sarnaste olukordade suhtes (võrdväärseuse põhimõte), ja et need ei muuda praktikas võimatuks või ülemäära keeruliseks liidu õigusega tarbijatele antud õiguste kasutamist (tõhususe põhimõte).¹³

38. Niisugusel taustal näib selge, et käesolevas asjas esitatud küsimustele ei saa vastata abstraktselt, vaid need nõuavad asjaomaste siseriiklike eeskirjade põhjalikku ning juhtumipõhist hindamist.

39. Selle hindamiseks on põhimõtteliselt kõige parem positsioon siseriiklikul kohtul. Asjaomastes liikmesriigi eeskirjades võib olla aspekte, millest Euroopa Kohus ei pruugi olla informeeritud. Lisaks ei pruugi Euroopa Kohus teada ka konkreetsete vaidlusaluste normide ja liikmesriigi muude normide või põhimõtete koosmõju. See on eriti nii sellistes asjades nagu käesolev, kus – vaatamata poolte esitatud seisukohtadele ning kohtuistungil pidamisele – valitseb endiselt ebaselgus vaidluse teatavate faktiliste asjaolude ning asjakohaste liikmesriigi eeskirjade kohaldamisala ja tähenduse osas.

40. Vaatamata sellele asjaolule, kujundan seisukohta eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtluste kohta, mis puudutavad põhikohtuasjas vaidluse all olevate eeskirjade kooskõla direktiiviga 93/13, võttes aluseks oma arusaama asjakohasest faktilisest ja õiguslikust kontekstist.

41. Minu arvates omab käesolevas asjas määravat tähtsust järgmine küsimus: kas seoses selliste siseriiklike eeskirjadega nagu seaduse DH2 § 37 on tagatud võrdväärseuse ja tõhususe põhimõtete järgimine?

42. Eelotsusetaotluse esitanud kohus juhib Euroopa Kohtu tähelepanu mõnele vaidlusaluste liikmesriigi eeskirjade spetsiifilistele aspektidele. Tarbija esitatud hagi, milles nõutakse väidetavalt ebaõiglaste tingimuste tühistamist, on vaidlusaluste liikmesriigi õigusnormidega hõlmatud lepingu puhul vastuvõetav (või ei kuulu menetluses oleva asja puhul lõpetamisele) ainult siis, kui hageja: i) nõuab kohtult lepingu tühisusest tulenevate õiguslike tagajärgede kohaldamist, ii) nõuab kohtult muude tühisuse õiguslike tagajärgede hulgas seda, et tunnistataks lepingu kehtivust või jõusolekut kuni kohtuotsuse tegemiseni, ning iii) esitaks sõnaselge, rahaliselt kindlaks määratud nõude, mis hõlmab ka pooltevahelist ümberarvestust (siin edaspidi „vaidlusalused menetlusnõuded“).

9 Vt 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 39, ning 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 44.

10 Vt 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Gutiérrez Naranjo jt, C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika.

11 Vt 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 40, ning 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 45.

12 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 78.

13 Vt selle kohta 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika.

43. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et need nõuded ei kehti selliste tühistamishagide puhul, mille on esitanud tarbija, kes tegutseb väljaspool liikmesriigi õigusnormide kohaldamise ulatust, ning lisaks võivad kõnealused nõuded muuta tarbijatele raskemaks nende direktiivist 93/13 tulenevate õiguste teostamise.

44. Kui see on nii, siis on esimene käsitlemist vajav küsimus see, kas võrdväarsuse kriteerium on täidetud.

a) Võrdväarsuse põhimõte

45. Seega tuleb tuvastada, ega vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid ole niisuguses olukorras, nagu Z. Sziberi oma, *vähem soodsad* kui need, mis reguleerivad sarnaseid riigisiseseid hagisid. Minu arvates on sarnases olukorras tarbija, kes on sõlminud laenulepingu krediitiasutusega ning hageb selle lepingu osalist või täielikku tühisust muude riigisiseste normide kui seaduse DH2¹⁴ § 37 alusel (näiteks tsiviil- või äriseadustiku imperatiivsete normide alusel).

46. Viimati nimetatud menetlustes – mida reguleerivad minu arusaamise kohaselt vana tsiviilseadustiku § 239/A (kuni 14. märtsini 2014) ja uue tsiviilseadustiku § 6:108 (alates 15. märtsist 2014) – ei pea vaidlusalused menetlusnõuded olema täidetud, et hagi loetaks vastuvõetavaks (või et lubataks jätkata menetlust, mis oli käimas juba uute seaduste jõustumise ajal). Vastavalt võib kindlalt väita, et need nõuded nõuavad hagejatelt täiendavat pingutust, et määratleda oma nõuetega seoses täpsemalt „mis ja miks“.

47. Ent see ei tähenda, et võrdväarsuse kriteerium ei oleks täidetud. Minu arvates oleks ekslik vaadelda vaidlusaluseid menetlusnõudeid lahus asjakohasest kontekstist, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus näib tegevat.

48. Euroopa Kohus on märkinud, et iga kord, kui tekib küsimus, kas liikmesriigi menetlusnorm, mis puudutab liidu õigusel põhinevat vaidlustamist, on ebasoodsam kui menetlusnorm, mis puudutab sarnast riigisisest vaidlustamist, tuleb seda analüüsida, arvestades selle normi kohta menetluses tervikuna, vastava menetluse kulgu ning menetluse võimalikku eripära erinevates liikmesriigi ametiasutustes.¹⁵

49. Rõhutaksin, et vaidlusaluste liikmesriigi õigusnormidega ette nähtud menetlused on tervikuna võttes erinevad sarnastes olukordades ettenähtuist. Ungari seadusandja ei kehtestanud mitte ainult uusi (ja ilmselt rangemaid) vastuvõetavuse nõudeid tarbijatele, kes soovivad tavalises korras kohtusse pöörduda: need nõuded kehtestati eesmärgiga võimaldada uusi ja erinevaid menetlusi, mis asendavad kõnealuste seadustega reguleeritud küsimustes tavalise menetluskorra.

50. See tähendab, et põhikohtuasjas vaidlusaluste liikmesriigi eeskirjade võrdväarsuse hindamisel tuleb kindlasti arvesse võtta uute menetluste eesmärki ja põhitunnuseid, võrreldes sarnaste riigisiseste menetlustega.¹⁶ Seega on käesolevas asjas õige lähenemine analüüsida, kas uued menetlused (millest vaidlusalused menetlusnõuded moodustavad ühe osa) *tervikuna*¹⁷ võimaldavad kaitsta direktiivist 93/13 tulenevaid tarbijate õigusi niisama tõhusalt, praktiliselt ja õigel ajal, nagu see on võimalik tavaliste menetluseeskirjade kohaselt.

14 Vrd kohtujurist Légeri ettepanek kohtuasjas Levez, C-326/96, EU:C:1998:220, punktid 62 ja 69.

15 Vt 1. detsembri 1998. aasta kohtuotsus Levez, C-326/96, EU:C:1998:577, punkt 44. Vt ka analoogia alusel 5. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, C-413/12, EU:C:2013:800, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika.

16 Vt selle kohta 1. detsembri 1998. aasta kohtuotsus Levez, C-326/96, EU:C:1998:577, punkt 43.

17 Vt selle kohta kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas Margarit Panicello, C-503/15, EU:C:2016:696, punkt 135.

51. Võttes arvesse nende normide kehtestamise konteksti, näib mulle, et uute menetluste näol pakutakse direktiivist 93/13 tulenevate tarbija õiguste kaitset, mis on õigupoolest *soodsam* kui tavalised menetluseeskirjad. See on nii, kuna need uued eeskirjad koondavad kokku menetlused, mille tarbijad ja krediidasutused peaksid tavaliselt läbima laenu muutmiseks või tühistamiseks, lihtsustades ja kiirendades sellega nendevaheliste vaidluste lahendamist ja muutes selle vähem kulukaks. Tavaliselt on ju nii, et pelgalt laenulepingu muutmisest või tühistamisest ei piisa, et tarbija ja krediidasutuse vaheline vaidlus lõplikult lahendada (mida kohtuotsus Kásler¹⁸ selgelt näitab).

52. Nagu märgitud, sõlmiti Ungaris varasematel aastatel suur hulk välisvaluutas nomineeritud tarbijakrediidilepinguid ning see tõi kaasa väga suure hulga hagisid Ungari kohtutes. Need lepingud sisaldasid tihti teatavaid ebaõiglasi tingimusi. Ungari seadusandja – lähtudes Kúria (Ungari kõrgeim kohus) 16. juuni 2014. aasta otsusest¹⁹, milles omakorda oli aluseks võetud Euroopa Kohtu otsuse Kásler²⁰ järeldused – kavatses selle olukorra ühekorruga lõplikult lahendada seadustega DH1, DH2 ja DH3. Instrumendiks, mille abil see teoks teha, valiti kõnealuses olukorras olevatele tarbijatele lihtsama ja kiirema võimaluse loomine oma õigusi kohtus maksma panna, austades samas ka asjaomaste krediidasutuste kaitseõigust.

53. Teatavate lepingutingimuste (mida Euroopa Kohus analüüsis kohtuotsuses Kásler) ebaõiglus loeti kas seadusega tuvastatuks või eeldatuks ning välisvaluutas nomineeritud laenulepingud konverteeriti forintipõhisteks lepinguteks. Samuti kehtestati konkreetset menetlust nende lepingute osalisest või täielikust tühisusest tulenevate õiguslike ja rahaliste tagajärgede kindlaksmääramiseks. Selle tarvis koondas seadusandja sisuliselt ühte menetlusse eraldiseisvad menetlused, mille tarbijad ja krediidasutused peaksid tavaliselt läbima: esimene menetlus puudutab väidetavat tingimuste ebaõiglust ning selle toimet lepingu osalisele või täielikule tühisusele ning teine menetlus puudutab nende lepingu osalisest või täielikust tühisusest tulenevaid rahalisi tagajärgi.

54. Mulle näib, et Ungari valitsusel on täiesti õigus, kui ta väidab, et tänu nende kahe eelnimetatud menetluse koondamisele ühte menetlusse, milles vaidluse teatavate aspektide (teatavate sätete ebaõiglus) hindamist ei ole jäetud kohtu ülesandeks, vaid need on kindlaks määratud seadusega, ning kohtu poolt tuvastatud asjaolude õiguslike tagajärgede kindlaksmääramine on tehtud lihtsamaks (nõudes hagejalt selgete nõuete esitamist), on tarbijatele direktiivist 93/13 tulenevate õiguste kaitse uute seadustega reguleeritud olukordades tõenäoliselt tõhusam kui tavaliste eeskirjade pakutav kaitse. Üldisemal tasandil näivad uued menetlused tugevdavat õiguskindlust nii tarbijate kui krediidasutuste jaoks ja aitavad kohalduvatel juhtudel vältida keerukaid ja pikki kohtumenetlusi, mis muidu ummistaksid Ungari kohtusüsteemi ja põhjustaksid kohtupraktika ebajärjekindlust.

55. Et uued menetlused võiksid saavutada oma (õiguspärase) eesmärgi, näib olevat vajalik nõuda, et hagejad teeksid lisapingutuse ja selgitaksid, mida nad nõuavad riigisiselt kohtult seoses lepingu võimaliku tühisusega ning sellest tulenevate õiguslike ja rahaliste tagajärgedega. See kehtib veelgi enam, kuivõrd need selgitused tuleb esitada pärast seda, kui laenulepingut on muudetud vastavalt seadusele. Seetõttu on uued nõuded minu meelest vaidlusaluste liikmesriigi õigusnormidega ette nähtud kohtuliku kaitse spetsiifilise süsteemi olemuslik osa.²¹ Selline süsteem ongi asjaomaste juhtumite asjaolusid arvestades tõenäoliselt tarbijatele soodsam, võrreldes sarnastele riigisisestele juhtudele kohaldatava süsteemiga.

56. Neil põhjustel asun seisukohale, et põhikohtuasjas vaidlusalused liikmesriigi eeskirjad on võrdväärseuse põhimõttega kooskõlas.

18 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282.

19 Vt 5. joonealune märkus eespool.

20 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282.

21 Vrd kohtujurist Kokott'i ettepanek liidetud kohtuasjades Alassini, C-317/08–C-320/08, EU:C:2009:720, punkt 44.

b) Tõhususe põhimõte

57. Lisaks eeltoodule on vaja tuvastada, kas vaidlusalused menetlusnõuded on kooskõlas ka tõhususe põhimõttega.

58. Eeltoodud arutluskäigust lähtudes näibki see nii olevat. Olen juba selgitanud, et vaidlusaluste riigisiseste õigusnormidega on kehtestatud menetlused, mis asjaomase juhtumi asjaolusid arvestades võimaldavad tõenäoliselt lihtsamat, kiiremat ja vähem kulukat tarbijate ja krediitiasutuste vaidluste lahendamist.

59. Igal juhul on mul raske näha, kuidas on võimalik pidada kahte esimest käesoleva ettepaneku punktis 42 loetletud nõuetest selliseks, mis muudavad uutest seadustest puudutatud tarbijatele võimatuks või ülemäära raskeks teostada oma direktiivist 93/13 tulenevaid õigusi. Tarbijatelt nõutav – nimelt et nad ühelt poolt taotleksid riigisisest kohtult lepingu (osalisest või täielikust) tühisusest tulenevate tagajärgede kohaldamist ning teiselt poolt nõuaksid ühe tühisusest tuleneva tagajärjena lepingu kehtivuse või jõusoleku tunnustamist kuni kohtuotsuse tegemiseni – tundub üsna mõõdukas. Mulle näib, et need nõuded eeldavad tarbijatelt vaid seda, et nad sõnastaksid oma nõuded kohtule (sõna)selgemalt.

60. Lõppude lõpuks näib mulle, et Z. Sziberi olukorras olev tarbija peab olenemata kohaldatavast õigusraamistikust lõpuks mingis menetluse etapis esitama riigisisesele kohtule oma seisukohad laenulepingu osalisest või täielikust tühisusest tulenevate õiguslike ja rahaliste tagajärgede kohta.

61. Samad kaalutlused peaksid *mutatis mutandis* kehtima ka käesoleva ettepaneku punktis 42 loetletud kolmanda nõude kohta. Selle nõude kohaselt peavad tarbijad esitama „sõnaselge“ ja „rahaliselt kindlaks määratud“ nõude.²² Ehk teisisõnu peavad nad vaid ära näitama summa, mille nad on enda arvates enam maksnud, ja tegema seda selgelt.

62. See ei tundu minu meelest olevat hagejatele eriti keeruline ülesanne, eelkõige seetõttu, et nad saavad võrdluseks kasutada üksikasjalikku ümberarvestust, mille krediitiasutus peab saatma kõikidele vaidlusaluste liikmesriigi õigusnormidega hõlmatud tarbijatele. Kui tarbija arvab, et tal on täiendavaid nõudeid lisaks neile, mis nähtuvad ümberarvestusest, mille ta on saanud ja aktsepteerinud (või mille riigisisene kohus on kuulutanud lõplikuks), siis on põhjendatud, et temalt nõutakse selle dokumendi esitamist, oma seisukoha selgitamist ja uute nõuete rahalise suuruse äranäitamist.

63. Eeltoodut arvestades ei nähtu minu meelest käesoleva asja toimikust midagi, mis paneks mind arvama, et uued nõuded võivad üldiselt teha tarbijatele võimatuks või ülemäära keeruliseks neile direktiiviga 93/13 ette nähtud õiguste kasutamise vaidlusaluste liikmesriigi õigusnormidega reguleeritud olukordades.

64. Vastab tõele, et ei saa välistada, et teatavatel juhtudel võivad uutel nõuetel olla ebasoodsad tagajärjed tarbijatele, kes soovivad vaidlustada ebaõiglaseid tingimusi, mis sisalduvad vaidlusaluste liikmesriigi õigusnormide kohaldamisalasse kuuluvas lepingus ega ole nende normidega tühistatud ja normide kohaselt nende tühisust ka ei eeldata. See võibki nii olla Z. Sziberi puhul: uute reeglite kohaselt võib tema tegevusetus tuua kaasa tema hagi rahuldamata jätmise, samas kui tavaliste reeglite järgi oleks menetlus jätkunud. Ent asjaolu, et mõned tarbijad võivad oma passiivsuse või tegevusetuse tõttu sattuda uute menetlusreeglite kohaselt ebasoodsamasse olukorda, ei tähenda, et tõhususe põhimõtet ei oleks järgitud. Nagu Euroopa Kohus on järjepidevalt otsustanud, ei saa tõhususe põhimõtte järgimine viia selleni, et korvatakse täielikult asjaomase tarbija täielik tegevusetus.²³

²² Nagu Ungari valitsus ja ERSTE Bank kohtuistungil märkisid, kohaldatakse vaidlusalustes siseriiklikes normides ette nähtud üksikasjalikke ümberarvestuse eeskirju ainult krediitiasutustele ja mitte tarbijatele.

²³ 1. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punktid 62 ja 63 ja seal viidatud kohtupraktika.

65. Euroopa Kohus on otsustanud ka seda, et eeskirjad, mis on mõistlikult põhjendatud selliste põhimõtetega nagu õiguskindlus ja nõuetekohane menetlus, ei riku tõhususe põhimõtet isegi siis, kui nende rikkumine võib kaasa tuua esitatud hagi osalise või täieliku rahuldamata jätmise.²⁴ Samamoodi on Euroopa Kohus otsustanud, et asjaolu, et liikmesriigi õiguses on kehtestatud mõni täiendav etapp kohtusse pöördumiseks teatavatel konkreetsetel asjaoludel, ei mõjuta tingimata isikute õiguste tõhusat kohtulikku kaitset. See on nii eeskätt siis, kui kehtestatud piirangutega tõeliselt taotletakse üldise huvi eesmärgi ning need eesmärgid ei ole taotletavat eesmärki arvestades ebaoproportsionaalsed.²⁵

66. Seetõttu olen seisukohal, et käesolevas asjas on täidetud ka tõhususe kriteerium.

67. Nii teeksin Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele ja teisele küsimusele, et direktiivi 93/13 artikli 7 lõiget 1 on õige tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus liikmesriigi eeskirjad, millega on kehtestatud sellised nõuded nagu seaduse DH2 § 37, mida kohaldatakse konkreetsetel perioodil ebaõiglase lepingutingimustega krediitdilepinguid sõlminud tarbijate poolt esitatud hagidele.

2. Kolmas küsimus

68. Kolmanda küsimusega, mis on ühtlasi viimane, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiivi 93/13 sätted on kohaldatavad ka olukordades, kus puudub piiriülene element. Selles kontekstis küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas niisuguses olukorras nagu põhikohtuasjas võib see piiriülene element seisneda asjaolus, et asjaomane krediitdileping oli nomineeritud välisvaluutas.

69. See küsimus näib põhinevat eelotsusetaotluses viidatud Euroopa Kohtu kohtupraktika väärilti mõistmisel.

70. Liidu õiguses on väljakujunenud põhimõte, et põhiõigusi käsitlevad aluslepingu sätted ei ole kohaldatavad „puhtalt riigisisestele olukordadele“.²⁶ Ent käesolev asi ei puuduta põhiõigusi käsitlevaid aluslepingu sätteid, vaid liidu õigusakti, mis ühtlustab liikmesriikides konkreetse õigusvaldkonna. Järelikult kuuluvad selles liidu õigusaktis sisalduvad eeskirjad kohaldamisele vaatamata põhikohtuasjas arutatava olukorra puhtalt riigisisesele laadile. Asjaolu, et asjaomased krediitdilepingud olid nomineeritud välisvaluutas, ei ole seega direktiivi 93/13 kohaldatavuse seisukohast oluline.

71. Eeltoodust lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata kolmandale küsimusele, et direktiivi 93/13 sätted on kohaldatavad ka olukordadele, milles puudub piiriülene element.

IV. Ettepanek

72. Kokkuvõtvalt teen Euroopa Kohtule ettepaneku kuulutada Fővárosi Törvéyszéki (Budapesti esimese astme kohus, Ungari) eelotsusetaotlus vastuvõetamatuks.

24 Vt selle kohta 1. detsembri 1998. aasta kohtuotsus Levez, C-326/96, EU:C:1998:577, punktid 19 ja 33 ja seal viidatud kohtupraktika.

25 Vt selle kohta 18. märtsi 2010. aasta kohtuotsus Alassini jt, C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, punktid 61–66. Sellega seoses tuleb arvesse võtta, et eksisteerivad ilmsed seosed tõhususe põhimõtte ja tõhusa õiguskaitse põhiõiguse vahel: vt mh kohtujurist Kokott'i ettepanek liidetud kohtuasjades Alassini, C-317/08–C-320/08, EU:C:2009:720, punkt 42, ja kohtujuristi ettepanek kohtuasjas Liivimaa Lihaveis, C-562/12, EU:C:2014:155, punkt 47.

26 Vt selle kohta 15. novembri 2016. aasta kohtuotsus Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika. Vt ka minu ettepanek liidetud kohtuasjades Venturini, C-159/12–C-161/12, EU:C:2013:529, punktid 26–28.

73. Teise võimalusena teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata eelotsusetaotluse küsimustele järgmiselt:

- Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 7 lõikega 1 ei ole vastuolus riigisiseseid eeskirjad, milles on kehtestatud sellised menetlusnõuded nagu 2014. aasta seaduse XL § 37, mida kohaldatakse hagide suhtes, mille on esitanud konkreetsel perioodil ebaõiglaste lepingutingimustega krediidilepinguid sõlminud tarbijad;
- direktiivi 93/13 sätteid on kohaldatavad ka olukordadele, milles puudub piiriülene element.